ELLY GRIFFITHS

NEPA ŽĮSTA MOJO

dienoraštis

PIRMA DALIS

KLERĖ

1 SKYRIUS

– Jei leisite, – ištarė nepažįstamasis, – norėčiau jums papasakoti vieną istoriją. Kelionė žada būti ilga – pažvelkite, koks dangus; dar labai negreit išlipsime iš šio traukinio. Tad kodėl nepraleidus laiko pasakojant istorijas? Tinkamiausias užsiėmimas vėlyvą spalio vakarą.

Ar patogiai sėdite? Nesibaiminkite Herberto. Jis jums nieko blogo nepadarys. Tiesiog nuo tokio oro šiek tiek nerimauja. Tai apie ką aš čia? Gal lašelį brendžio apšilimui? Turbūt neprieštarausite, jei įpilsiu iš gertuvės?

Taigi, ši istorija visiškai tikra. Kaip ir visos pačios geriausios istorijos, sutinkate? O dar geriau yra tai, kad ji nutiko asmeniškai man, kai buvau jaunas. Panašaus amžiaus kaip jūs.

Studijavau Kembridže. Be abejo, teologiją. Mano manymu, daugiau nieko neverta studijuoti, gal dar anglų literatūrą. Mes ir patys iš medžiagos, tokios pačios, kaip sapnas, juk sukurti.[*] *Praleidau ten jau beveik visą semestrą. Buvau drovus bernelis iš kaimo, tikriausiai jaučiausi vienišas. Nepriklausiau vietos aukštuomenei – jaunuoliams, ryšintiems baltas peteliškes, kurie išdidžiai žingsniavo per kiemų žolę tarsi turėdami kišenėje paties Dievo rekomendacinį laišką. Laikiausi nuošaliai, stropiai lankiau paskaitas, rašiau užduotus darbus; susidraugavau su savo bendraamžiu, irgi patekusiu mokytis už stipendiją, droviu jaunuoliu keista pavarde Gadžeonas. Kas savaitę rašydavau po laišką mamai. Lankiau bažnyčią. Taip, anais laikais aš dar tikėjau. Net buvau gana pamaldus – arba, kaip mes sakydavome, „pam“. Todėl taip nustebau gavęs kvietimą įstoti į Pragaro klubą. Nustebau ir apsidžiaugiau. Be abejo, buvau apie jį girdėjęs. Sklido kalbos apie vidurnakčio orgijas, apie tarnus, kurie ateidavo tvarkyti kambarių ir pamatę, kas ten darosi, nualpdavo vietoje, apie įmantrias*

* Citata iš Prospero monologo Viljamo Šekspyro dramoje „Audra“ (vertė Antanas Miškinis), IV veiksmas, I scena. (Čia ir toliau – vert. past.)

litanijas iš „Mirusiųjų knygos“, apie užkastus kaulus ir atkastus kapus. Bet pasakota ir kitokių istorijų. Pragaro klubui jaunystėje priklausė daug sėkmingų žmonių: politikų – net vienas kitas kabineto ministras, – rašytojų, advokatų, mokslininkų, verslo magnatų. Nesunku buvo juos atpažinti iš subtilaus ženklelio: mažytės kaukolės, kurią nešiojo įsisegę į kairįjį švarko atlapą. Taip, tokios kaip ši.

Tad apsidžiaugiau, kai buvau pakviestas į iniciacijos apeigas. Jos turėjo vykti spalio 31 d. Na žinoma, per Heloviną, Visų Šventųjų dienos išvakarėse. Kurgi ne. Šiandien irgi Helovinas. Jei tikėtume sutapimais, galbūt mums tai pasirodytų kiek baugoka.

Bet grįžkime prie mano istorijos. Apeigos buvo paprastos, jos prasidėjo vidurnaktį. Kada gi daugiau. Visi trys kandidatai renkasi prie apleisto, apgriuvusio namo netoli koledžui priklausančios teritorijos. Kiekvienam paeiliui užriš akis ir įduos į rankas žvakę. Paskui reikės prieiti prie namo, užlipti laiptais ir uždegus žvakę pastatyti ją lange antro aukšto laiptų aikštelėje. Tada iš visų plaučių garsiai surikti: „Viso pragaro velniai apniko mus!“* *Kai užduotį atliks visi, bus galima nusiimti akių raiščius ir sugrįžti pas laukiančius draugus. Tada prasidės puota ir linksmybės. Gadžeonas... ar sakiau, kad vargšelis Gadžeonas buvo vienas iš trijų? Gadžeonas nerimavo, nes be akinių beveik nieko nematė. Bet aš jam pasakiau, kad vis tiek mums užriš akis...* Ir be akių gali puikiausiai matyt, kas pasauly daros.“**

– Nagi, – sakau aš, – kas gi čia vyksta?

– Kažkas blogo, – sako Piteris.

– Jūs visiškai teisus, – atsakau, mintyse suskaičiavusi iki dešimties. – O kodėl mums taip atrodo?

– Na, – sako Una, – visų pirma, veiksmo aplinkybės. Vidurnaktis, Visų Šventųjų dienos išvakarės.

– Sakyčiau, tai klišė, – pareiškia Tedas.

– Taip, bet veiksminga klišė, – atremia Una. – Iš tiesų sukuria baugią aplinką – dar tas oras, ir visa kita. Kas norėtų lažintis, kad traukinys sustos dėl pūgos?

* Ten pat, I veiksmas, II scena, Prospero pasakojimas apie Ferdinando laivo sudužimą.

** Karaliaus Lyro pokalbis su Glosteriu, Viljamo Šekspyro „Karalius Lyras“ (vertė Aleksys Churginas), IV veiksmas, VI scena.

– Tai jau būtų skolinys iš „Žmogžudystės Rytų eksprese“, – sako Piteris.

– „Nepažįstamasis“ parašytas anksčiau už Agatos Kristi detektyvus, – sakau aš. – Iš ko dar sprendžiame, apie ką ši istorija?

– Pasakotojas kažkoks šiurpus, – sako Šeron, – su tais savo „gurkštelk iš mano gertuvės ir nekreipk dėmesio į Herbertą“. Išvis, kas tas Herbertas?

– Geras klausimas, – pritariu. – Ką kiti mano?

– Kurčnebylys.

– Jo tarnas.

– Jo sūnus. Kuris turi keliauti su tramdomaisiais marškiniais, nes yra pavojingas pamišėlis.

– Jo šuo.

Juokas.

– Tiesą pasakius, – sakau aš, – Tedas teisus, Herbertas iš tiesų šuo. Herojų lydintis gyvūnas, savotiškas draugas, yra svarbus tokio žanro, kaip vaiduoklių istorijos, tropas, nes gyvūnai gali justi tai, ko nesuvokia žmonės. Kas gali būti baugesnio už šunį, atidžiai spoksantį į tuščią vietą? Be abejo, ypač baugios būna katės. Prisiminkime Edgarą Alaną Po. Be to, gyvūnai dažnai laikyti raganų pagalbininkais, padedančiais joms atlikti juodosios magijos apeigas. Tačiau gyvūnai kaip veikėjai gali būti naudingi ir dėl kitos priežasties. Kas nors atspės, kokios?

Niekas neatspėja. Vėlyva popietė, netrukus bus pertrauka, visiems galvoje kava ir sausainiai, o ne grožinės literatūros archetipai. Pažvelgiu pro langą. Medžiai palei kapines tamsūs, nors dar tik ketvirta valanda. Tiesą pasakius, reikėjo šitą apsakymą pataupyti vakaro užsiėmimui, bet taip sunku viską papasakoti per tokį trumpą kursą. Metas baigti.

– Gyvūnais lengviau atsikratyti, – sakau. – Rašytojai dažnai juos nužudo, kad sukurtų įtampą. Tai ne toks rimtas veiksmas kaip žmogžudystė, bet jis kartais būna stebėtinai paveikus.

Kūrybinio rašymo grupės nariai, ištroškę kofeino, triukšmingai nubilda laiptais žemyn, bet aš dar pasilieku klasėje. Labai keistai jaučiuosi šiame mokyklos korpuse. Jame vyksta tik suaugusiems skirti kursai; pamokoms šie kambariai per maži ir pernelyg keisti. Šiame yra židinys

ir kabo gerokai trikdantis aliejiniais dažais tapytas paveikslas, kuriame vaizduojamas vaikas, laikantis iš pažiūros negyvą šešką. Iškart įsivaizduoju, kaip mano septintokai puola į židinio angą, mėgindami išlįsti pro kaminą nelyginant XXI a. kaminkrėčiai. Beveik visas Tolgarto mokyklos gyvenimas vyksta Naujajame pastate, XX a. aštuntojo dešimtmečio stiliaus pabaisoje su didžiuliais stiklo langais, puoštoje spalvotomis plytomis. Senasis pastatas, anksčiau vadintas Holando namu, iš tiesų tėra tik priestatas. Jame dabar valgykla, virtuvės patalpos, koplyčia ir direktoriaus kabinetas. Antrojo aukšto patalpose kartais vyksta muzikos ar dramos būrelių repeticijos. Dar čia yra senoji biblioteka, bet šiuo metu joje lankosi tik mokytojai, nes moksleiviams skirta šiuolaikiška bibliotekos versija Naujajame pastate, su kompiuteriais, foteliais ir sukamais stendais, pilnais knygų plonais viršeliais. Viršutiniame aukšte, į kurį moksleiviams draudžiama eiti, išlikęs R. M. Holando darbo kabinetas: išsaugotas toks, kokį jis paliko. Kūrybinio rašymo kursų dalyviai visad susijaudina sužinoję, kad „Nepažįstamojo" autorius iš tiesų gyveno šiame name. Tiesą pasakius, jis iš jo beveik neišeidavo. Buvo atsiskyrėlis – klasikinis senų laikų atsiskyrėlis, laikęs ekonomę ir krūvą tarnų. Aš pati nesu tikra, ar labai norėčiau išeiti iš namų, jei kas nors man gamintų maistą, valytų kambarius ir ant padėklo atneštų išlygintą laikraštį *Time*s kartu su ryto gėrimu. Bet aš turiu dukterį, todėl galiausiai tektų pasijudinti. Džordžė tikriausiai nepakiltų iš lovos, jei aš jai iš apačios garsiai nesušukčiau, kiek valandų; tokios problemos R. M. Holandas tikrai neturėjo, nors dukterį galėjo ir turėti. Šiuo klausimu nuomonės skiriasi.

Spalio mėnuo, moksleivių atostogos; kai aplink nematyti vaikų, o aš pati beveik visą laiką būnu Senajame pastate ir nesunku įsivaizduoti, jog dėstau kokiame nors sename, garbingame universitete. Kai kurios Holando namo dalys iš pažiūros labai primena Oksfordo koledžą, jei nekreipsime dėmesio į Naująjį pastatą ir sporto salės kvapą. Mėgstu tokiu metu būti viena. Džordžė pas Saimoną, Herbertas šunidėje. Man nereikia niekuo rūpintis, o parėjus namo niekas netrukdo rašyti nors ir visą naktį. Aš rašau R. M. Holando biografiją. Seniai juo susidomėjau, dar būdama paauglė, kai perskaičiau vaiduoklių istorijų rinkinyje jo apsakymą „Nepažįstamasis". Siųsdama į šią mokyklą darbo prašymą

nežinojau apie jos ryšį su rašytoju. Skelbime jis nebuvo paminėtas, o darbo pokalbis vyko Naujajame pastate. Kai sužinojau, man pasirodė, jog tai ženklas. Dieną dėstysiu anglų literatūrą, o vakarais, įkvėpta aplinkos, rašysiu apie Holandą: apie jo keistą atsiskyrėlio gyvenimą, paslaptingą žmonos mirtį, dingusią dukterį. Iš pradžių viskas buvo labai gerai; aš netgi daviau interviu vietos televizijos žinių laidai, nerangiai eidama per Senąjį pastatą ir pasakodama apie ankstesnį jo gyventoją. Bet pastaruoju metu – pati nežinau, kodėl, – rašyti nebesiseka. Rašykite kasdien, sakau aš savo studentams. Nelaukite įkvėpimo, gali būti, kad jis pasirodys tik pačioje pabaigoje. Mūza visad atskrenda tada, kai dirbate. Pažvelkite sau į širdį ir sėskite rašyti. Bet man, kaip daugumai mokytojų, nelabai sekasi pačiai laikytis savo patarimų. Dienoraštį rašau beveik kasdien, tačiau jis nesiskaito, nes niekas kitas jo neskaitys.

Tikriausiai reikėtų nusileisti apačion ir pasiimti kavos, kol dar turiu laiko. Atsistoju ir pažvelgiu pro langą. Temsta, medžiais perbėga staigus vėjo šuoras. Lapai skrieja per automobilių stovėjimo aikštelę ir, sekdama juos akimis, pastebiu tai, ką turėjau pastebėti seniau: nepažįstamą automobilį, kuriame sėdi du žmonės. Pats vaizdas neatrodo keistai. Juk čia mokykla, tai kas, kad dabar atostogos. Negalima sakyti, kad visai nepasitaiko lankytojų. Gal tai net darbuotojai atvažiavo paruošti savo klasių ar baigti planų kitai savaitei. Bet kažkodėl, žiūrėdama į tą automobilį ir į jo keleivius, pasijuntu nejaukiai. Automobilis pilkas, niekuo neišsiskiriantis – aš apie automobilius nieko neišmanau, bet Saimonas tikrai žinotų jo pavadinimą: tvirtas, darbinis, iš tų, kuriuos mėgsta rinktis pavežėjai. Bet kodėl tie žmonės sėdi viduje? Veidų neįžiūriu, bet abu tamsiais drabužiais; kaip ir automobilis atrodo išsyk ir proziški, ir grėsmingi.

Galima sakyti, kad beveik tikėjausi kokios nors žinios, todėl nelabai nustembu, kai suzyzia mano telefonas. Matau, kad skambina Rikas Liujisas, mano skyriaus vadovas.

– Klere,– sako jis, – turiu tau baisią naujieną.

KLERĖS DIENORAŠTIS

2017 m. spalio 23 d., pirmadienis

Ela mirė. Kai Rikas man tai pasakė, nepatikėjau. O kai jo žodžiai galiausiai prasiskverbė į mano sąmonę, pamaniau: automobilio avarija, nelaimingas atsitikimas, gal net ko nors perdozavo. Bet Rikas ištarė „nužudyta“, ir man pasirodė, jog jis prabilo kažkokia svetima kalba.

– Nužudyta? – kvailai pakartojau.

– Policininkai sako, kad kažkas vakar naktį įsilaužė į jos namus, – pasakė Rikas. – Šį rytą jie išdygo ant mano slenksčio. Deizė pamanė, kad mane tuojau suims.

Aš vis dar neįstengiau visko aprėpti. Ela. Mano draugė. Mano bendradarbė. Mano sąjungininkė anglų kalbos ir literatūros skyriuje. Nužudyta. Rikas pasakė, kad Tonis jau žino. Jis šiandien vakare parašys visų mokinių tėvams.

– Apie tai rašys laikraščiai, – sakė Rikas. – Dėkui Dievui, dabar atostogos.

Aš pagalvojau lygiai tą patį. Dėkui Dievui, kad dabar atostogos, dėkui Dievui, kad Džordžė pas Saimoną. Bet tuojau pat pasijutau kalta. Rikas tikriausiai pats pajuto, kad kalba netinkamu tonu, nes skubiai pasakė:

– Labai užjaučiu, Klere, – ir tai nuskambėjo nuoširdžiai.

Jis mane užjaučia. Jėzau.

O paskui man teko grįžti atgal į auditoriją ir toliau pasakoti apie vaiduoklių istorijas. Tai nebuvo sėkmingiausia mano paskaita. Bet „Nepažįstamasis“ visada paveikia, juolab kad baigiant jį skaityti jau buvo sutemę. Pabaigoje Una visai nuoširdžiai sucypė. Paskutinei valandai daviau jiems rašto užduotį: „aprašykite gautas blogas žinias“. Žvelgiau į jų palenktas galvas, kai skrebeno šedevrus („telegrama atėjo pusę trijų nakties...“) ir mąsčiau: jeigu jie žinotų.

Grįžusi namo iškart paskambinau Debrai. Ji buvo išvykusi su šeima ir dar nieko nežinojo. Apsiverkė, kartojo, kad negalinti tuo patikėti, ir taip toliau, ir panašiai. Sunku patikėti, kad dar penktadienio vakarą mes visos trys buvome susitikusios. Rikas sakė, kad Ela nužudyta sekmadienį. Prisiminiau, kad pasiunčiau jai žinutę dėl televizijos šokių konkurso rezultatų, bet atsakymo negavau. Ar ji tada jau buvo nebegyva?

Kol vedžiau kursus ar kalbėjausi su Debra, dar nebuvo taip blogai, bet dabar, kai likau viena, apėmė toks... toks baisus *šiurpas*... jaučiu, jog beveik sustingau iš baimės. Sėdžiu ant lovos su savo dienoraščiu ir nenoriu išjungti šviesos. Kur dabar Ela? Ar jos kūną išvežė? Ar tėvams reikėjo jį atpažinti? Rikas man nepapasakojo jokių smulkmenų, o dabar man jos atrodo nepaprastai svarbios.

Tiesiog negaliu patikėti, kad daugiau niekada jos nebepamatysiu.

2 SKYRIUS

Ateinu į mokyklą anksti. Naktį praktiškai nemiegojau. Baisūs sapnai, bet ne apie Elą: ieškojau Džordžės karo nusiaubtuose miestuose, paskui dingo Herbertas, iš greta esančio, tačiau nematomo kambario kažką šaukė mano velionis senelis. Nakčiai Herbertas buvo paliktas Šunų darželyje – tikriausiai tai viena iš nerimastingo sapno priežasčių, – bet nenorėjau, kad jis rytą mane prikeltų reikalaudamas ėdesio, pasivaikščiojimų, šokių ir žaidimų. Atsikėliau šeštą, Tolgarte buvau aštuntą. Čia jau yra keletas žmonių – jie valgykloje geria kavą ir mėgina užmegzti pokalbius. Per moksleivių atostogas čia visada vyksta kokie nors kursai, ir aš mėgstu spėlioti, kurie iš žmonių yra kokių kursų dalyviai: moterys, nešiojančios neįprastus papuošalus, dažniausiai domisi gobelenais ar keramika, vyrai su sandalais ir ilgais nagais paprastai linkę gaminti styginius muzikos instrumentus. Mano studentus visad sunkiausia atpažinti. Tuo man ir patinka kūrybinio rašymo pratybos – į jas užsirašo išėję į pensiją mokytojai ir advokatai, moterys, kurios užaugino vaikus ir dabar norėtų užsiimti kuo nors, kas įdomu joms pačioms, dvidešimtmečiai, įsitikinę, kad jie netrukus pakeis Dž. K. Rouling. Dažniausiai mano mėgstamiausi studentai būna tie, kurie jau atlankė visus kitus kursus, o dabar užsirašė į manuosius, nes jie sąraše eina iškart po žvakių gaminimo dirbtuvių. Tie studentai visad nustebina – ir mane, ir save.

Nusiperku iš automato juodos kavos ir nusinešu į patį ilgo stalo galą. Keista taip paprastai valgyti ir gerti, atlikti kasdienius veiksmus, galvoti apie būsimus kursus. Dar neapsiprantu su mintimi, kad gyvenu pasaulyje, kuriame nebėra Elos. Nors geriausiomis draugėmis tikriausiai pavadinčiau Dženą ir Ketę iš studijų laikų, nėra nė menkiausios abejonės, kad su Ela susitikdavau dažniau, negu su bet kuria iš jų – trimestro metu kasdien. Mes dalydavomės apmaudingais įspūdžiais apie

Riką ir Tonį, apie moksleivius, pasakodavome apie kartais pasitaikančias pergales, perduodavome viena kitai sultingas apkalbas apie mokyklos dvasininką ir vieną laboratorijos asistentę. Beveik juokinga, tačiau net dabar man norisi jai pasiųsti žinutę. „Gyvenime nepatikėsi, kas pas mus atsitiko."

– Galiu čia prisėsti?

Tai Tedas iš mano kūrybinio rašymo grupės.

– Žinoma. – Nutaisau veide draugišką išraišką.

Tedas geras pavyzdys to, kaip sunku suklasifikuoti kūrybinio rašymo kursų dalyvius. Jis skusta galva, tatuiruotas ir veikiau primena galimą „Medžio drožybos pradmenų" ar net „Įvado į japonų keramiką" kursų lankytoją. Bet vakar pateikė keletą neblogų įžvalgų, be to, dėkui Dievui, neatrodo ištroškęs pasikalbėti apie savo rašomą kūrinį.

– Man patiko vakarykščiai užsiėmimai, – sako jis, išvyniodamas iš pakelio sausainius – tokius paprastai duoda viešbučių kambariuose.

– Gerai, – atsakau.

– Ta vaiduoklių istorija. Visą naktį apie ją galvojau.

– Ji gana paveiki, ar ne? R. M. Holandas nebuvo didis rašytojas, bet gąsdinti jis mokėjo.

– O jis tikrai čia gyveno? Šitam name?

– Taip. Jis čia gyveno iki 1902 m. Miegamieji buvo šitame aukšte, kur mes dabar esame. Jo darbo kabinetas palėpėje.

– Dabar čia mokykla, teisybė?

– Taip, Tolgarto vidurinė mokykla. Po Holando mirties šiame pastate įsikūrė privati internatinė mokykla, paskui buvo šiaip mokykla. Aštuntajame dešimtmetyje ji tapo vidurine.

– Ir jūs čia dėstote?

– Taip.

– Moksleiviams skaitote jo apsakymą? „Nepažįstamąjį"?

– Ne. Holandas neįeina į programą. Mes vis dar aptarinėjam „Apie peles ir žmones" ir „Dienos likučius". Anksčiau vedžiau kūrybinio rašymo kursus abiturientams, jiems kartais skaitydavau „Nepažįstamąjį".

– Tikriausiai po to sapnuodavo košmarus.

– Ne, jiems labai patikdavo. Paaugliai mėgsta vaiduoklių istorijas.

– Aš irgi. – Jis plačiai išsišiepia, parodydamas du auksinius dantis. – Šitas pastatas kažkoks keistas. Galiu lažintis, kad jame vaidenasi.

– Žmonės pasakoja keletą istorijų. Neva iš viršutinio aukšto kadaise iškritusi moteris. Kai kas sako, kad tai buvo Holando žmona. O gal dukra. Turėjau studentų, kurie pasakojo matę moterį baltais naktiniais marškiniais, lengvai sklendžiančią palei laiptus. Kartais pavyksta akies krašteliu pamatyti krintančią figūrą. Ir kraujo dėmė dar matyti – ji netoli direktoriaus kabineto.

– Pačioj tinkamiausioj vietoj.

– O, direktorius jaunas ir modernus. Nė iš tolo nepanašus į tuos, kurie būdavo Dikenso laikais.

– Gaila.

Tedas pamirko į arbatą sausainį, bet šis netinkamos mirkymui rūšies, todėl pusė taip ir lieka puodelyje.

– Kokia šio ryto užsiėmimo tema? – klausia jis. – Vakar palikau kambaryje tvarkaraštį.

– Kaip sukurti įsimintinus veikėjus, – sakau. – Po pietų kalbėsime apie vietą ir laiką. O paskui namo. Atsiprašau, man dar reikia pasiruošti.

Einu į klasę patikrinti, ar viskas savo vietose ir paruošta dienos darbui, bet įėjusi tiesiog susmunku prie savo stalo ir susiimu galvą rankomis. Po šimts velnių, kaip aš ištversiu šitą dieną?

Su Ela susipažinau prieš penkerius metus, kai abi atvykome į Tolgartą pokalbių dėl darbo. Mus pasitiko Rikas, labai stengdamasis apsimesti, kad trečdalis anglų kalbos ir literatūros skyriaus darbuotojų neparašė pareiškimų išeiti iš darbo Velykų trimestro pabaigoje, ir jam visai nesunku per kelis trumpus mėnesius surasti dvi patyrusias anglų kalbos ir literatūros mokytojas. Neseniai aš pavarčiau savo dienoraštį, norėdama pasitikrinti, kokį įspūdį man padarė Rikas, bet įspūdis pasirodė banalus. *Aukštas, liesas, nelabai tvarkingai apsirengęs.* Rikas iš tų žmonių, kurių žavesys – kiek jo yra – atsiskleidžia ne iš karto.

– Tai tikrai labai gyvas skyrius, – sakė jis mums, vedžiodamas po mokyklos pastatą. – Ir mokykla puiki, čia daug įvairovės, pilna energijos.

Tuo metu mudvi jau buvome išsiaiškinusios, kad laisvos vietos yra dvi ir mes nesame konkurentės. Susižvalgėme. Abi puikiai žinojome, ką reiškia „labai gyvas“. Mokykla ant anarchijos ribos. Per paskutinį patikrinimą ji gavo įvertinimą „reikia tobulinti“. Senoji direktorė Megana Viljams tuo metu dar laikėsi savo poste, bet po dvejų metų ją išstūmė Tonis Svitmenas, specialiai pervestas iš kitos mokyklos, nors jis turėjo tik dešimt metų darbo stažą. Dabar mokykla vertinama „gerai“.

Vėliau mes su Ela pasidalijome įspūdžiais nejaukiame mokytojų kambaryje, įrengtame Naujajame pastate; visi buitiniai prietaisai buvo aplipdyti lapeliais su pasyviai agresyviais nurodymais – „Prašyčiau padėti išimti indus iš indaplovės. Juk ne viena aš čia dirbu!“ Mums davė kavos, sausainių ir paliko laukti, kol „komisija“ apsispręs. Abi žinojome, kad būsime priimtos. Ateities perspektyva nebeatrodė tokia niūri pažvelgus į priešais sėdinčią moterį: ilgi šviesūs plaukai, ryški nosis – ne gražuolė, bet nepaprastai patraukli. Vėliau sužinojau, kad Ela, didžiulė Džeinės Ostin gerbėja, tapatinosi su Elizabete Benet. Bet man ji taip ir liko panašiausia į Emą.

– Kodėl tau reikia šito darbo? – paklausė Ela, rašikliu maišydama arbatą.

– Aš ką tik po skyrybų, – atsakiau. – Noriu išsikraustyti iš Londono. Turiu dešimtmetę dukterį. Pamaniau, kad jai bus smagu pagyventi kaime. Ir prie jūros.

Mokykla buvo Vakarų Sasekse. Pajūrio Šohamas vos už penkiolikos minučių kelionės, Čičesteris – už pusvalandžio, kai nebūna transporto spūsčių. Ir Rikas, ir Tonis tuo labai didžiavosi. Aš stengiausi daugiau galvoti apie keliones per vešlią kaimo gamtą, o ne apie meno užsiėmimų klases išdužusiais langais ir niūrų kiemą, kuriame sūrūs jūros vėjai buvo nugalabiję visus augalus.

– Aš irgi nusprendžiau pabėgti, – atsakė Ela. – Dirbau mokytoja Velse, bet užmezgiau romaną su savo skyriaus vadovu. Nekokia mintis.

Prisimenu, kaip mane sujaudino ir truputį sukrėtė jos pasirengimas vos susipažinus man apie tai papasakoti.

– Negaliu įsivaizduoti romano su šituo Riku, – pasakiau. – Jis atrodo kaip žvirblių baidyklė.

– O, jei aš turėčiau smegenis, – sudainavo Ela, stebėtinai vykusiai pamėgdžiodama Kaliausę iš „Ozo šalies burtininko“.

Bet jis turėjo smegenis ir iš tikrųjų buvo nekvailas; būtent todėl jai būtų vertėję atidžiau įvertinti Riką. Reikėjo paklausyti manęs.

Bet dabar jau per vėlu.

Per ryto užsiėmimą pasakoju studentams apie „Nepažįstamąjį“.

– Vaiduoklių istorijose dažnai pasitaiko archetipinių veikėjų, – sakau. – Naivus jaunuolis, pagalbininkas, trukdytojas, nepakenčiama moteriškė.

– Tokių keletą pažįstu, – ištaria Tedas ir kiek nepadoriai nusikvatoja.

– Nesuprantu, ką tai reiškia, – sako Una. – Kas yra nepakenčiama moteriškė? – Atpažįstu šitą tipą: ji būtinai užsikabins už panašių pastabų.

– Tai labai dažnai vaiduoklių istorijose sutinkama veikėja, – atsakau. – Prisiminkime „Moterį juodais drabužiais“ arba Ročesterio žmoną iš „Džeinės Eir“. Ji kilusi iš legendų, panašiai kaip Moteriškė iš Bato, kuriose graži mergina virsta sena kriošena, arba atvirkščiai.

– Tikrai esu tokių sutikęs, – kartoja Tedas.

Aš nesileidžiu sutrikdoma. Per pastarąsias dvi dienas jau gana prisiklausėme apie Tedo asmeninį gyvenimą.

– Žinoma, – kalbu toliau, – dar yra ir kitokių legendų, kaip Kitso „Lamija“, kurioje gyvatė virsta moterimi.

– Bet „Nepažįstamajame“ visai nėra moterų, – sako Una.

– Ne, – atsakau. – R. M. Holandas išvis stengiasi nerašyti apie moteris.

– Bet jūs sakėte, kad jo žmona vaidenasi šituose namuose, – sako Tedas, ir aš prakeikiu save už mūsų rytinį pokalbį prie sausainių.

– Papasakokit, – prašo iškart keli balsai. Jautresnieji su pasitenkinimu sudreba, bet pro langus skaisčiai plieskiant rudens saulei sunkoka tikėti vaiduokliais.

– R. M. Holandas vedė moterį, vardu Alisa Everi, – sakau. – Jie gyveno čia, šitame name, paskui Alisa mirė – gali būti, kad nukrito nuo laiptų. Sakoma, kad ji nuo to laiko čia vaidenasi. Galima pamatyti, kaip

ji slenka antro aukšto koridoriais ar net sklendžia laiptais žemyn. Kai kas sako, kad jos pasirodymas žada greitą kieno nors mirtį.

– Ar jums kada nors teko ją matyti? – klausia kažkas.

– Ne, – atsakau ir pasisuku į lentą. – O dabar siūlau pratimą, kaip sukurti veikėją. Įsivaizduokite, kad esate geležinkelio stotyje...

Nemačiomis dirsteliu į savo laikrodį. Liko tik šešios valandos.

Atrodo, kad diena tęsiasi be galo, šimtmečius, tūkstantmečius. Bet pagaliau pradedu atsisveikinti su studentais, pažadu ieškoti jų knygų apžvalgų *Sunday Times* kultūros skyrelyje. Susirenku popierius ir apžvelgiu auditoriją. Paskui beveik bėgte lekiu žvyruotu takeliu prie savo automobilio. Penkios valandos vakaro, bet jausmas toks, tarsi būtų vidurnaktis. Mokykloje dega vos kelios šviesos, medžiuose švilpauja vėjas. Negaliu sulaukti, kol grįšiu namo, įsipilsiu vyno ir galėsiu pamąstyti apie Elą, o svarbiausia – pamatysiu Herbertą.

Jei prieš penkerius metus kas nors man būtų pasakęs, kad taip prisirišiu prie šuns, būčiau tik nusijuokusi. Niekad nebuvau iš tų vaikų, kurie dievina gyvūnus. Augau šiaurės Londone, abu mano tėvai dėstytojai, namie laikėme vienintelį gyvūną – katę Medūzą, kuri šiurkščiai ignoravo visus, išskyrus mano mamą. Bet kai po skyrybų persikėliau į Saseksą, nutariau, jog Džordžei reikia šuns. Šuo suteiks jai motyvacijos išeiti iš namų pasivaikščioti, o ne sėdėti valandų valandas įsikniaubus į telefoną. Jam, tyliam ir atidžiam klausytojui, ji galės išlieti savo paaugliškas nuoskaudas. Patyliukais tikėjausi, kad man tai irgi bus naudinga; pasivaikščiojimai su šunimi skatins išlaikyti fizinę formą ir padės susipažinti su kitais šunų šeimininkais. Daug geriau už knygų klubą, kuriame kas nors visad sugalvos pasiūlyti aptarti „Merginą traukinyje“.

Tad nuvažiavome į prieglaudą ir aš išsirinkau Herbertą. Arba jis išsirinko mus, nes taip juk visada būna, ar ne? Aš norėjau nedidelio šuns, kurį prireikus galėčiau paimti ant rankų, bet ne tokio mažyčio kaip tie, kurie kažkaip nustoja būti šunimis. Herberto kilmė miglota, bet, prieglaudos darbuotojų manymu, jis galėtų būti kernterjero ir pudelio mišrūnas. Tiesą pasakius, jis atrodė kaip iš vaikiškos knygos paveikslėlio. Koks nors baltutis „Haris Maklaris iš Donaldsono pieninės“, kurį lengva nupiešti: tekšteli ant popieriaus baltų dažų dėmę ir pripieši kojas.